

PROTOKÓŁ
posiedzenia Polsko-Litewskiej Dwustronnej Komisji Ekspertów
do badania problemów nauczania historii i geografii
(Kiejdany – 18-21 maja 2010r.)

Na podstawie artykułu 15 Programu współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Oświaty i Nauki Republiki Litwy w dniach 18-21 maja 2010 r. w Kiejdanach odbyło się posiedzenie Polsko-Litewskiej Dwustronnej Komisji Ekspertów do badania problemów nauczania historii i geografii.

W spotkaniu udział wzięli:

ze strony polskiej:

1. prof. dr hab. Adam Suchoński – przewodniczący strony polskiej
2. prof. dr hab. Mieczysław Jackiewicz
3. prof. dr hab. Bohdan Łukaszewicz
4. dr Mariusz Kowalski
5. mgr Tadeusz Baryła
6. dr Krzysztof Kafel – sekretarz strony polskiej

ze strony litewskiej:

1. dr Rimantas Miknys – przewodniczący strony litewskiej
2. prof. dr Algirdas Jurgis Stanaitis
3. doc. dr Algis Kasperavičius
4. dr Elmantas Meilus
5. dr Linas Jasinauskas
6. mgr Rimantas Jokimaitis – sekretarz strony litewskiej

Spotkanie przebiegało według następującego porządku:

18 maja 2010 r.

Przyjazd członków strony polskiej Komisji do Wilna, a następnie przejazd do Kiejdan. Kolacja powitalna w Kiejdanach.

19 maja 2010 r.

1. Otwarcie obrad.
2. Referaty na temat: Grunwald w podręcznikach niemieckich i innych narodów, Grunwald w podręcznikach polskich, Žalgiris w podręcznikach litewskich. Referaty załącza się do protokołu.
3. Dyskusja. W dyskusji zabrali głos; R. Miknys, A. Suchoński, M. Jackiewicz, B. Łukaszewicz, E. Meilus, T. Baryła. Dyskusję podsumowali A. Suchoński i R. Miknys.

4. Wnioski bieżące.

Ad.1

Członków Polsko-Litewskiej Dwustronnej Komisji do badania problemów nauczania historii i geografii powitał przewodniczący strony litewskiej, **Dr Rimantas Miknys** wyraził przekonanie, że uwagi wyrażone w trakcie obrad będą stanowiły cenny wkład w doskonalenie treści podręczników szkolnych, które w powszechnym odczuciu stanowią podstawę wiedzy o wspólnej przeszłości. Następnie poprosił o otwarcie obrad przewodniczącego strony polskiej **prof. Adama Suchońskiego**.

W swoim wystąpieniu, Profesor, podkreślił, iż istotą spotkań Komisji jest prowadzenie sporu naukowego, a celem jest wskazywanie różnic oraz, co jest szczególnie istotne, tworzenie płaszczyzn dla wypracowywania wspólnego punktu widzenia i upowszechnienia go w podręcznikach szkolnych.

Otwierając posiedzenie, A. Suchoński życzył jego uczestnikom owocnych obrad.

Ad.2

Prof. Adam Suchoński przedstawił referat „Grunwald w podręcznikach niemieckich i innych narodów”. Zwrócił uwagę, że zmienia się zwłaszcza w podręcznikach niemieckich obraz stosunków niemiecko-polskich, choć bitwa pod Grunwaldem nie jest w nich znaczącym faktem.

Mgr **Tadeusz Baryła**, zaprezentował członkom Komisji referat na temat „Grunwaldu w podręcznikach polskich”, zwracając uwagę na główne wątki w historiografii polskiej w sprawie Grunwaldu i wpływ tychże ustaleń na przedstawienie bitwy oraz konfliktu krzyżacko-niemiecko-polsko-litewskiego. Autor zauważył, iż istnieje wyraźny wpływ recenzji pracowników naukowych na sposób i trafność opisu tego konfliktu w podręcznikach szkolnych.

Wystąpienia spotkało się z dużym zainteresowaniem i wywołało ożywioną dyskusję.

Dr Miknys wskazał, że problemy poruszone w ww. referacie stanowią istotny element prac Komisji i łączą współczesny stan badań z wiedzą przekazywaną w podręcznikach, bo odpowiada to aktualnym interesom społeczeństw Litwy, Polski, a nawet Białorusi.

Następnie dr Linas Jasinauskas przedstawił referat „Žalgiris w podręcznikach litewskich”, koncentrując się na dwóch zasadniczych problemach, po pierwsze, miejscu bitwy w programach szkolnych, oraz, po drugie, sposobie przedstawienia bitwy w podręcznikach do klasy XI – tam poświęca się temu wydarzeniu najwięcej miejsca. Podobnie jak T. Baryła autor podkreślał, iż w podręcznikach niekwestionowanym faktem jest zacieśnienie współpracy litewsko-polskiej od czasów tej zwycięskiej bitwy.

Ad. 3

Dyskusja:

W dyskusji zwrócono uwagę na następujące zagadnienia: znaczenie bitwy w podręcznikach, przebieg bitwy, bitwa a początki unii Polski i Litwy. A. Suchoński zwrócił uwagę, że istnieje tendencja, np. wyraźna w podręcznikach skandynawskich, eksponowania spraw narodowych, które zajmują około 80% podstawy programowej, natomiast sprawom zewnętrznym poświęca się zaskakująco mało miejsca. Istnieją również przykłady podręczników: jeden z amerykańskich – poświęca b. dużo miejsca sprawom średniowiecznej Europy środkowo-wschodniej, ale nie wspomina się w nim o bitwie pod Grunwaldem, podobnie jeden z podręczników estońskich, także pomija sprawę grunwaldzką. M. Jackiewicz zwrócił uwagę,

że obok poglądów utrwalonych w monografiach naukowych, istnieje problem traktowania kwestii „spornych” w podręcznikach, które powinny dawać podstawę porozumienia, a nie budzić spory. Dotyczy to na przykład kwestii dowództwa w tejże bitwie. Na ten problem komisja powinna być szczególnie uczulona. Podobnym problemem jest pisownia nazwisk uczestników procesu historycznego. R. Miknys zwrócił uwagę, że wiele kwestii kotrowersyjnych ma swe źródło jeszcze w sporach okresu odbudowy państw w XX w., bo wtedy i jeszcze potem przez długi czas historia była narzędziem zachowania i odbudowy tożsamości narodowej oraz państwowej. Dla Litwy było to ważne zwłaszcza w czasach sowieckich i postsowieckich. Chodzi zatem o to, by nie przenosić do podręczników polskich i litewskich tych sporów, zaś w podręcznikach szkolnych lepiej i pełniej opisywać przyczyny tychże sporów historycznych, głównie po to, by ułatwić uczniowi zrozumienie epoki-okresu historycznego, w którym toczyły się owe wydarzenia.

W odniesieniu do przedstawiony wyżej głównych wątków dyskusji członkowie Komisji zabierali głos wielokrotnie. Należy podkreślić, że zarówno M. Jackiewicz jak i R. Miknys podkreślili, że z uwagi na wagę i sposób przedstawionych trzech referatów należy je jak najszybciej zamieścić na stronie internetowej obu Ministerstw.

Ad. 4

M. Jackiewicz przedstawił udostępniony przez T. Baryłę dokument opublikowany w końcu 2009 r. przez polski MSZ – Raport o sytuacji Polaków zagranicą. Część odnosząca się do „Obrazu Polski i Polaków w podręcznikach litewskich” oparty został o protokoły Komisji podręcznikowej. Zarówno R. Miknys, jak i M. Jackiewicz, zauważyli, że w „czarnym” obrazie stosunków litewsko-polskich, właśnie prace Komisji dowodzą, że Komisja staje się trwałym ogniwem kompetentnie i wytrwale budowanego dialogu oraz porozumienia litewsko-polskiego, w którym znacząca rola przypada nauce historycznej.

Posiedzenie komisji w dniu 20 maja 2010, Początek obrad godz. 8.30, miejsce: Muzeum Kraju Kiejdańskiego (Kedainiu krašto muziejus)

W związku z nieobecnością dr Aleksandra Srebrakowskiego, treść przygotowanej przez niego opinii zaprezentował prof. Jackiewicz (Bitlieriute Salomeja, Litvinaite Jurate, „Tevyneje ir psaulyje”. Istorijos vodovelis VIII klasei, Kaunas [Šviesa] 2009, ss. 182. (treść w załączeniu do niniejszego protokołu).

Dyskusja po odczytany referacie:

A. Suchoński zwrócił uwagę, że podręcznik zwraca uwagę na procesy integracyjne w obrębie regionów historycznych i w całej Europie. To wyróżnia ten podręcznik i stanowi o nowoczesności tego podręcznika. R. Miknys podniósł problem stałego nasycania treści dydaktycznej szczególnie podręczników litewskich problematyką integracji europejskiej, szczególnie początku tych procesów w obrębie całej Europy i w Europie środkowo-wschodniej. M. Jackiewicz zaproponował, by właśnie ta problematyka została podjęta w dodatkowej publikacji, która mogłaby być przewodnikiem po tych procesach zarówno dla ucznia, jak i dla nauczyciela – tu z dobrze dobraną literaturą pomocniczą i bibliografią. Ten wniosek M. Jackiewicz został poparty przez wszystkich członków Komisji i powinien przybrać formę zalecenia Komisji, by oba ministerstwa podjęły tę inicjatywę.

Następną opinię przedstawił M. Jackiewicz: Juozas Jurkynas, Genia Jurkyniene, Albinas Visockis, „Tevyneje ir pasaulyje, Istorijos vadovelis IX klasei”, Kaunas [Šviesa], 2008

Dyskusja:

W wielu wystąpieniach podjęto problem pisowni nazwisk na obszarach pogranicza oraz wówczas, gdy wyraźnie znana jest orientacja narodowa postaci historycznych. Zarówno R. Miknys jak i M. Jackiewicz stanęli na stanowisku, że dobrym i możliwym do zastosowania niemal od razu jest opatrzenie nazwisk pisanych zgodnie z wymogami języka litewskiego w wersji oryginalnej w nawiasach. To znacznie upraszcza nawet komunikację i wymianę informacji w oparciu o literaturę międzynarodową. Ma też charakter porządkujący i zdejmuje z tej problematyki cień interpretacji politycznej. To stwierdzenie zostało także przyjęte jako stanowisku wszystkich członków Komisji.

A. Suchoński zauważył, że w tym podręczniku niedostatecznie jasno została potraktowana sprawa słynnej alegorii rozbiorów Rzeczypospolitej Obojga Narodów, ocenzonej przez Fryderyka II. R. Miknys zauważył, że w tej kwestii Komisja już procedowała na swym posiedzeniu w 2009 r. Na tę sprawę należy położyć większy nacisk, bowiem jest to ciągle następstwo dawnego zakłamania fryderycjańskiego, które ostatecznie w podręcznikach winno znaleźć właśnie winno znaleźć pełne oświetlenie.

Kolejną opinię przedstawił B. Łukaszewicz; Evaldas Bakonis, „Tevyneje ir pasaulyje, Istorijos vadovėdis X klasei”, Kaunas [Sviesa], 2009, ss.224.

W dyskusji podjęto sprawę, wychwyconą w opinii B. Łukaszewicz, sposobu zapisu obozów koncentracyjnych. A. Suchoński stwierdził, że problem ten został jednoznacznie rozstrzygnięty na wniosek strony polskiej w szeregu dokumentów Rady Europy instytucji Unii Europejskiej. To szczególnie drażliwa kwestia, bowiem z niewiedzy, a często ze złej woli, szczególnie w mediach, ale także i w podręcznikach, dochodziło do zakłamania tego problemu ze szkodą dla Polski. Wszyscy członkowie komisji przychyliłi się do stanowiska A. Suchońskiego i uważają, że ta kwestia winna być oczywistym wymogiem dopuszczenia podręcznika.

E. Meilus przedstawił opinię o pięciu podręcznikach:

Krzysztof Kąkolewski, Igor Kąkolewski, Anita Plumińska-Mieloch. Historia II. Podręcznik Gimnazjum. Klasa I. WsiP SA, 2009, s. 264. (61/2/2009).

L. Trzeciakowski, L. Wojciechowski, Historia. Starożytność, średniowiecze. Podręcznik do gimnazjum. Klasa I. Wydawnictwo Szkolne PWN, 2009.

Śladami przeszłości. Podręcznik do historii dla klasy pierwszej gimnazjum. Pod red. Stanisława Roszaka. Nowa Era, Gdańsk 2009 (60/1/2009). S. 264 (ZAŁ. Płyta CD)

Tomasz Mańkowski, Jacek Rześniewski, Historia I. Podróże w czasie. Podręcznik do gimnazjum. Klasa I. Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe 2008, s. 255. (158/1/2009)

Dyskusja poza rozszerzeniem uwag zgłoszonych przez autora dotyczyła kilku kwestii fundamentalnych. Pierwsza z nich to problem „unii polsko-litewskich”. R. Miknys zwrócił uwagę, że problem ten należy ukazywać jako proces w wymiarze dynastycznej, stanowej, podstaw prawnych i aktów fundamentalnych, wreszcie unii państw. Ten sposób likwidowałby mimowolne przekłamania autorów, np. rozbiory Polski, a gdzie Litwa?

Odnosnie podręcznika L. Trzeciakowski, L. Wojciechowski, Historia. Starożytność, średniowiecze. Podręcznik do gimnazjum. Klasa I. Wydawnictwo Szkolne PWN, 2009.

Wyniknęła kwestia trudna do jednoznacznego rozstrzygnięcia, bowiem to pierwszy przykład b. bogatego ilustrowania podręcznika, lecz z wieloma błędami: brak plemion bałtyckich, fazy bitwy pod Grunwaldem bez związku z opisem.

Podjęto także kwestię zasięgu języka litewskiego, etnicznej mapy Wielkiego Księstwa Litewskiego i prawidłowego nazewnictwa grup narodowych. R. Miknys i T. Baryła zauważyli, że dość częstym i być może niezamierzonym sposobem opisu procesów tych

procesów jest przenoszenie „w głąb” dziejów kalki pojęciowej właściwej dla opisu formowania się nowoczesnych narodów w XIX wieku.

R. Miknys przedstawił opinię o podręczniku: I. Kąkolewski, Anita Plumińska-Mieloch, *Blżej historii. Podręcznik. Gimnazjum, klasa 2. WSiP SA Warszawa 2009, s. 268 (61/2/2009).*

Nie podjęto dyskusji w związku z uwagami przedstawionymi przez recenzenta.

A. Stanaitis przedstawił opinię o podręczniku geografii (załącza się).

Autor poza opinią zauważył, że ogrom przedstawionego w podręczniku materiału i świetne jego zilustrowanie godne jest podkreślenia, bowiem nie znaleziono przy tym ani jednego błędu. Pozostaje tylko kwestia, czy uczeń podźwignie ten materiał. Kwestii ten nie podjęto w dyskusji.

M. Kowalski przedstawił opinię o podręczniku Dariusz Česnavičius, Virginjus Gerulaitis, Bendroji geografija. Trećioji knyga. Kl. 11-12. [Šviesa] Kaunas 2007.

W dyskusja A. Suchoński zaproponował, by wniosek recenzenta o konieczności usunięcia z tego podręcznika błędnego opisu warunków państwowo-prawnych działania mniejszości litewskiej w Polsce, stał się niezbędnym zaleceniem Komisji.

Komisja postanowiła, że następne posiedzenie, które odbędzie się w Polsce. Mogłoby ono, o ile oba Ministerstwa zgodzą się, odbyć się w Lublinie i w ten sposób symbolicznie pracować w miejscu zawarcia unii. Komisja widzi pilną potrzebę ujednoczenia wiedzy i metodyki odnośnie problemu unii polsko-litewskich. Na wniosek R. Miknysa przyjęto także, by przyszlenczne obrady Komisji odbyły się nieco wcześniej, w pierwszej połowie maja. Ustalono jednocześnie, że przygotowane zostaną cztery referaty, po dwa przez każdą ze stron, na następujące tematy: „Unie polsko-litewskie w podręcznikach polskich i litewskich”, a także „Unie polsko-litewskie w historiografii polskiej i litewskiej (po 2003 r.).

Komisja postanowiła także, na wniosek A. Suchońskiego, przygotować publikację zawierającą ogólne zalecenia komisji. Publikacja ta może uzyskać wsparcie finansowe lub być wydana w całości ze środków unijnych.

Przewodniczący strony polskiej, A. Suchoński wyraził także wdzięczność stronie litewskiej, przede wszystkim przedstawicielowi Ministerstwa i dyrektorowi miejscowego Muzeum panu Rimantasowi Žirgulisowi (w którym także toczyły się obrady) za zorganizowanie podróży studyjnej, która dawała możliwość naocznego poznania związków polsko-litewskich, gdyż wiodła przez tereny dawniej objęte wojną ze Szwecją, Laudy, Pobierzeje – powstania styczniowego (Muzeum ks. Antono Mackieviviciusa), miejsca lat młodości Czesława Milosza oraz Kiejdany w czasach Radziwiłłów i Czapskich.

Na tym protokół zakończono i podpisano

Ze strony polskiej

Ze strony litewskiej

.....
prof. dr hab. Adam Suchoński

.....
dr Rimantas Miknys

Kiejdany, 21 maja 2010 r.